

Ben jij een excellente gymleraar in de praktijk? (3)

Van goede docent, naar hypothetisch excellent; de imaginaire selfie

Wat maakt volgens leerlingen een docent lichamelijke opvoeding een excellente gymleraar? In Lichamelijke Opvoeding 5 is in twee artikelen de relatie gelegd tussen een onderzoek naar meningen van leerlingen over de 'hypothetisch excellente docent' en het beroepsprofiel van de KVLO. Deze serie past zeker in het topic 'Hoe leuk is gym?' Voor welke keuzes komt de LO-docent te staan die streeft naar excellentie. Hoe maak je LO 'leuk' voor je leerlingen in het zicht van interpersoonlijke en pedagogische verantwoordelijkheid als beroepscompetenties.

Door: Maarten Massink

Dat gym niet altijd door alle leerlingen 'leuk' wordt gevonden blijkt uit de citaten die hier en daar in het artikel opduiken. Ze zijn afkomstig van de site Proud2Bme.nl. Daar heeft de stelling 'Gym bederft het plezier in sport' veel reacties gekregen van met name meisjes die zeggen af te haken op de middelbare school om uiteenlopende redenen.

E. - Maandag 15 oktober 2012 00:09

De gymlessen op de basisschool en het middelbaar onderwijs zijn in mijn persoonlijke ervaring een probaat middel om iedereen het eventuele plezier in sport voor de rest van zijn leven te ontnemen. Wat een ellende, vooral de teamsporten. Als je, zoals ik gewoon niet zo sportief of lenig bent aangelegd dan doet de gymleraar werkelijk niets om je te stimuleren of te motiveren - je wordt wel steevast als laatste gekozen bij 'teamsporten'. Je stumpert tot algemene hilariteit over martelwerktuigen zoals wandrekken, ringen en bruggen met ongelijke leggers. Dat laat sporen in je ziel na waar je nooit meer vanaf komt. Ik ben over de 50, heb na de middelbare school geen sportfaciliteit meer van binnen gezien, zal van m'n langzalzeven

nooit aan sport doen en al geef je bakken geld toe, je krijgt mij geen sportschool in. En daar voel ik me heel gelukkig en heel gezond bij.

In *Lichamelijke Opvoeding 5* heb ik in de eerste twee artikelen de relatie gelegd tussen het beeld dat leerlingen hebben van een (hypothetisch) excellente docent-LO en het beroepsprofiel van de KVLO waarin zeven competenties zijn genoemd. Leerlingen vinden in eerste instantie het creëren van bewegingsinteresse en bijdragen aan de sociale ontwikkeling belangrijk. In het beroepsprofiel worden interpersoonlijke en pedagogische verantwoordelijkheid als eerste genoemd. In *Lichamelijke Opvoeding 5* is bekeken wat interpersoonlijke verantwoordelijkheid betekent in de praktijk. In dit artikel sta ik stil bij pedagogische verantwoordelijkheid als beroepscompetentie.

Pedagogische verantwoordelijkheid

Het beroepsprofiel;

4.2 De leraar heeft pedagogische verantwoordelijkheid
De leraar is verantwoordelijk voor het realiseren van een veilige en stimuleren-

de leeromgeving in de lessen lichamelijke opvoeding. Door zijn leerlingen te stimuleren, te motiveren en te begeleiden, zorgt hij ervoor dat zij zich sociaal-emotioneel en moreel verder kunnen ontwikkelen. Daarbij houdt hij rekening met de culturele diversiteit en schenkt hij aandacht aan gezondheid en een actieve leefstijl. Hij realiseert zo'n veilige en stimulerende leeromgeving zowel voor de groepen waarmee hij werkt als voor individuele leerlingen. Daarvoor onderhoudt hij zijn kennis en vaardigheden op pedagogisch gebied op een professionele, planmatige manier.

Om te voldoen aan deze beroepsstandaard moet de leraar het volgende doen:

- hij vormt zich een goed beeld van het sociale klimaat in een groep binnen bewegings-situaties. Op basis hiervan ontwikkelt hij benaderingen om het zelfstandig en verantwoordelijk werken van leerlingen te bevorderen;
- hij creëert een stimulerende leeromgeving, enthousiasmeert leerlingen om dagelijks te sporten en te bewegen zodat zij zelfstandig hiermee aan de slag gaan op een manier die bij hen past;
- hij houdt rekening met het individuele

perspectief van de leerlingen in de verschillende bewegingssituaties en hij begeleidt hen zodanig dat er ook voor de individuele leerling een persoonlijk en positief ontwikkelingsklimaat wordt gerealiseerd;

- *hij evalueert zijn aanpak of benadering en stelt deze zo nodig bij, voor de hele groep en/ of voor individuele leerlingen;*
- *hij signaleert gedragsproblemen op basis van waarneming van het gedrag in bewegingssituaties. Hij geeft daaraan een vervolg door zijn bevindingen in te brengen en te bespreken in het team van leraren en/ of te verwijzen naar hulpverleners buiten de school;*
- *de leraar signaleert problemen en belemmeringen in de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van leerlingen en stelt eventueel, samen met collega's, een passend plan van aanpak of benadering op.*

We bekijken de aandachtspunten aan de hand van vraagstellingen, persoonlijke ervaringen, dilemma's en aanbevelingen en verbeterpunten.

Sociaal klimaat en zelfstandig werken

Autonomie

Een belangrijk aspect van motivatie is naast competentie en verbondenheid (relatie), het gevoel van autonomie. Leerlingen willen mee beslissen en verantwoordelijkheid krijgen in het verloop van de les. Daarbij kunnen tegenstrijdige belangen een rol spelen. Sterker nog, tegenstrijdige belangen gaan een rol spelen. Bij de keuzes van de activiteiten bijvoorbeeld en bij het samenstellen van groepen. In het vorige

zelfstandig kunnen oefenen/spelen

artikel heb ik gewezen op het belang leerlingen in het programma keuzes te geven. Met het keuzeplichtsysteem wordt een oplossing gevonden voor het dilemma van kunnen kiezen door leerlingen en het aan een programmaopbouw vasthouden. Met keuzeplicht kunnen leerlingen kiezen uit een aantal varianten.

Bij het samenstellen van groepen is gewezen op het variëren in homogene en heterogene setting qua bewegingsvaardigheid. Leerlingen een keuze geven (per sport) of ze willen spelen met 'levels split' (homogene speelgroepen) of 'levels mixed' (heterogene speelgroepen) is een krachtige motor in de motivatie.

*Liekeee - Donderdag 3 mei 2012 22:24
Ik vond gym in het begin van mijn middelbare schoolcarrière echt verschrikkelijk. Maar ik kreeg er steeds meer plezier*

in! Alleen de ren-testen gingen me heel slecht af en hier heb ik op den duur vrijstelling voor kunnen krijgen. Ik vond het wel leuk juist die ruige balsporten. Laat mij maar lekker softballen of rugby-en, heerlijk! Ik kon me inderdaad ook wel heel erg irriteren aan meiden die onwijs voorzichtig waren, dus ging ik meestal in een team met meiden die hetzelfde sporten als ik of bij fanatieke jongens. Uiteindelijk kwam daar ook nog een stukje eetstoornis bij, die ieder moment tot bewegen met beide handen aangreep. Halverwege 6vwo stopte de gymlessen en ik vind het tot op de dag van vandaag wel jammer dat ik geen gymlessen meer heb.

Groeperen op basis van bewegingsvaardigheid

Het is interessant te zien welke sporten zich beter lenen om 'split' of 'mixed' te spelen. Het wordt des te sterker vanuit pedagogisch perspectief als je bespreekbaar maakt waarom leerlingen 'split' of 'mixed' willen spelen. Soms kan dat om speleigen redenen zijn. Het ene spel is leuker, uitdagender, spannender als we 'split' spelen dan het andere. Soms ligt het aan het sociale klimaat in de klas die het spelen met 'levels mixed' moeilijk of (tijdelijk) onwenselijk maakt.

Dilemma

Het is pedagogische leerwinst als leerlingen beseffen dat spelen in een heterogene setting andere speelvaardigheden eist dan spelen in een homogene setting. Het raakt de kern en visie op het vak Lichamelijke Opvoeding dit onderscheid duidelijk te maken. Het heeft te maken met leren speelgedrag aan te passen aan de groep

Leerlingen enthousiasmeren voor dagelijks sporten.

Contact:

Contact: m.massink1@upcmail.nl

waarin je speelt. Dit is niet iedere (top)spoor-ter gegeven maar kun je op school tijdens LO leren. Het kan door bewegingsvaardige spelers als lastig of niet leuk worden ervaren als zij zich moeten aanpassen aan minder bewegingsvaardige spelers. Dit kan een dilemma worden voor een docent LO die dit wel vraagt van zijn (bewegingsvaardige) leerlingen. Wat kan helpen is het tijdig afwisselen van homogene en heterogene speelgroepen en het verschil en belang ervan duidelijk maken.

Regels aanpassen

Het aanpassen van regels en spelen voor iedereen mogelijk maken door regelaanpassingen wordt ook niet in alle groepen/culturen even gemakkelijk geaccepteerd. Juist sport en spel kent spelregels die voor iedereen gelijk zijn en iedereen gelijkwaardig maakt. Het is voor sommigen moeilijk te begrijpen dat je anderen in spel/sport soms meer ruimte geeft om beter (mee) spelen mogelijk te maken. Zij ervaren deze differentiatie als oneerlijk en benadrukken liever de gelijkwaardigheid van alle spelers. Interessant is in dit verband het artikel 'The Lion Sleeps Tonight, Hollandse tikspelen in Zuid Afrika' van Femke Wittekamp-Huisman.

Dilemma

Leerlingen bewust maken van het feit dat het beter leren spelen voor alle leerlingen centraal staat en niet de competitie op zich is in dit verband een hele uitdaging. We zien dit terug in de trits 'loopt't, leeft't, leert't. Het dilemma dat hier speelt is dat het voor de beleving (loopt't en leeft't) soms makkelijker en leuker is in een homogene setting te spelen op basis van gelijkwaardigheid in spelvaardigheid en toepassen van regels. Maar bij het 'leren van betere spelers' (leert't), waarbij de spelvaardige spelers coachend optreden richting de minder spelvaardige spelers in de groep, is een heterogene setting met differentiatie in spel-/speelregels noodzakelijk. Dit vraagt wel coachvaardigheden en aanpassing van de bewegingsvaardige spelers.

Groeperen op basis zelfstandig werken en sociale vaardigheid

Een andere manier van groeperen is niet op basis van bewegingsvaardigheid maar op basis van sociale vaardigheid en zelfstandig werken. In sommige klassen is een aantal leerlingen dat het moeilijk vindt zonder leiding van de docent een spel op gang

te brengen en te onderhouden. Als deze leerlingen over meerdere groepen verspreid zijn lijkt het of de hele klas niet in staat is zelfstandig te spelen. Als docent kun je van zelfstandig oefen/spelen een leermoment maken. Groepen worden dan samengesteld op basis van zelfstandig kunnen oefenen/spelen. Leerlingen die hier toe in staat zijn vormen een groep. De groepen worden samengesteld door de docent op basis van ervaringen in de voorgaande les(sen). Als deze groepen aan de slag gaan wordt vaak duidelijk dat sommige (groepen) leerlingen wel in staat zijn tot zelfstandig werken en andere groepen niet. De docent gaat naar de groep waar het misgaat (geen spel, geen goede sfeer) en bespreekt met de leerlingen wat hij ziet. Hij laat ook zien dat andere groepen daar wel toe in staat zijn. Hij geeft daarna leiding in het groepje waar nodig met de bedoeling deze leiding af te bouwen tot dit groepje wel in staat is tot zelfstandig oefenen/spelen.

In het klassengesprek komt aan de orde wat nodig is om zelfstandig te kunnen spelen. Wat doe je als iets je niet aanstaat? Wat doe je bij een meningsverschil? Wie geeft een voorbeeld van een speler met wie het altijd prettig is om samen te spelen? Wat doet deze speler goed? Wat maakt hem een prettige speler? Tegen wie is het prettig spelen als tegenstander? Wat maakt een tegenstander een prettige tegenstander? Wie is in het veld een goede coach? Wie geeft op een goede manier aanwijzingen? Hoe doet hij/zij dat?

Vooraf het (gemotiveerd) nomineren van andere spelers, deze voordragen als prettige/fijne medespeler of tegenstander is een goede manier het spelgedrag bespreekbaar

te maken en te sturen op gedragsverandering. De motivatie van de nominatie speelt daarbij een belangrijke rol.

Aanbevelingen/aandachtspunten

Het sociale klimaat positief beïnvloeden is soms minder goed te plannen. De (toevallige) samenstelling van de klas of gebeurtenissen die ook buiten de LO les gebeuren zijn van invloed en spelen een belangrijke rol zonder dat je hier direct invloed op hebt. Dat maakt het lastig een aanpak vooraf te plannen. In je les kun je wel invloed hebben op zaken als:

- groeperen op basis van sociale vaardigheid
- gedoseerd hulpverlening door de docent in de richting van zelfstandig werken
- bespreekbaar maken van plezierig spelgedrag
- voorbeelden laten geven door leerlingen plezierig spelgedrag te laten benoemen.

In een volgend artikel sta ik stil bij hoe je als docent je lessen kunt (laten) evalueren zodat je imaginaire selfie wordt bijgesteld door de leerlingen. De citaten van de site *proud2bme* geven in ieder geval aanleiding rekening te houden met een groep leerlingen voor wie LO niet altijd een feest is. ◀

Literatuur

- Elzinga, R., Honing, D. van der, (2013), 'Hypothetisch excellente docent lichamelijke opvoeding gezocht', *Lichamelijke Opvoeding 2* p.10-13
- Bax, H, Driel, G. van, Jansma, F., & Palen, H. van der (2010). *Beroepsprofiel leraar lichamelijke opvoeding*, Zeist, Jan Luiting Fonds

Sociaal klimaat, leerlingen willen meebeslissen.